

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Красимир Русев, ВТУ „Св. св Кирил и Методий“, гр. Велико
Търново

по процедура за придобиване на ОНС „доктор“,
в област на висше образование 8. Изкуства,
професионално направление 8.2. Изобразително изкуство

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

Катедра „Психология на изкуството, художествено образование и
общообразователни дисциплини“

по дисертационен труд на тема:

**„ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО
В СЪВРЕМЕНОТО ИЗКУСТВО“**

автор на дисертационния труд: Василка Миткова Цанева

научен ръководител: проф. д.ф.н. Правда Спасова

1. Данни за докторанта.

Василка Миткова Цанева е докторант в редовна форма на обучение към катедра „Психология на изкуството, художествено образование и общообразователни дисциплини”, Национална художествена академия.

Родена е на 26.11.1982 г. През 2001 г. завършва средното си образование с профил „Български език и литература с интензивно изучаване на английски език“ в гимназия с хуманитарен профил „Св. Св. Кирил и Методий“, гр. Пловдив. През 2007 г. придобива магистърска степен по специалност „Право“ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, гр.

София. Специализира международно право и международни отношения. През 2013 г. участва в обучение за медиатор към Професионална асоциация на медиаторите в България. През 2017 г. специализира в Института за следдипломна квалификация- отделение при УНСС и Института за международни отношения „Клингендал“.

От 2008 г. - 2013 г. е юрисконсулт на „ДЖИ ТИ КОНСУЛТ“ ООД.

От 2013 г. - 2017 г. е юрисконсулт на „ДЗИ- Общо застраховане“ ЕАД

От 2017 г. - 2018 г. е главен юрисконсулт на Министерство на туризма, дирекция „Управление на морските плажове“, отдел „Контрол на концесионната дейност“

От 2018 г. - 2022 г. е началник на отдел Министерство на туризма, дирекция „Управление на морските плажове“, отдел „Контрол на концесионната дейност“

От 2022 г. – 2023 г. е главен юрисконсулт на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“, дирекция „Контрол на медицинските дейности и права на пациентите“

По настоящем е правителствен агент в Министерство на правосъдието, дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека“

2. Данни за конкурса.

Със заповед на Ректора №01720 от 07.07.2024 г. на основание ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане съм определен като външен член от състава на научното жури за защита на дисертационния труд. В представените материали и документи, удостоверяващи процедурните правила не се установиха допуснати нарушения както и съмнение относно оригиналността на труда. Докторантът е изпълнил минималните

национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ и по чл. 24, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

3. Данни за дисертацията, автореферата и публикациите

Настоящият дисертационен труд се състои от книжно тяло с общ обем – 208 стандартни страници. Основната текстова част се състои от 166 страници, като към нея е включено приложение, съдържащо 42 страници приложение с 55 подбрани графични изображения, пряко свързани с темата. Библиографията включва 122 цитирани заглавия (10 на български език и 112 на английски език).

Структурното разглеждане на текстовата част е представено както следва: увод, три основни глави, заключение, библиография и приложение. Всяка от отделните глави е разделена с различен брой отделни подзаглавия, съдържащи сравнителни анализи, отнасящи се към конкретни правни казуси и произведения.

Основен фокус на внимание в първата глава на дисертацията се явяват психологическите аспекти на правните взаимодействия и напрежения в полето на съвременното изкуство. Разгледаните творби и правни казуси в тази глава на дисертацията показват, че психологическото присъствие на твореца в собствената му творба все повече започва да търси своите проявление в правната реалност чрез променящите се правни и психологически дефиниции за изкуство, автор и произведение на изкуството. Става дума за творби, които третираат оригиналността на творческия процес отделно от материалните носители на художественото произведение. Разгледани са множество примери на съдебни спорове, които касаят творби, свързани с изкуството на присвояването. Сред най-важните тези, защитени в първата част на дисертацията, е направеният извод, че една от основните определящи характеристики на съвременното

изкуство е неговото развитие като вътрешна критика на неолиберализма, която от своя страна съдържа аспекти на критика на правото и правната теория.

Разгледани са казусите с индустриалният комплекс собственост на Уолкоф от 1970 г. , казуса на американската художничка Сузан Лейси и творбата и озаглавена „Body Contract“.

Разгледани са съдебни дела, свързани с нарушаване на авторски права, като нашумелия случай с Джеф Кунс, и Ричард Принс с присвояването на авторски фотоматериали на друг художник.

Във фокуса на изследването е и примера за взаимодействията между съвременното изкуство, психологията и правната практика, която демонстрира художничката Аделита Хюсни-Бей в нейната изложба „Хирон“.

Разгледан е специфичният случай със „стенните рисунки“ на американския художник Сол Ле Вит и италианският концептуален художник Маурицио Кателан, известен със своите провокативни скулптури.

Интересен е и казусът на художника Чапман Кели, известен със своите „живи картини“ за нарушаване на неговото „право на интегрираност“ съгласно Закона за правата на визуалните артисти.

Във втората глава на дисертацията се разглеждат и интерпретират психологическите измерения на правното съзнание в изкуството като своеобразно позициониране на психологическия субект на изкуството спрямо правната реалност. В този смисъл правното съзнание се използва като термин, който обхваща не само познаването на правната система, но и начините, по които хората мислят, говорят, разбират и коментират закона. В рамките на наративните схеми „пред закона“, „със закона“ и „срещу закона“, описани като културен инструментариум, от който се изграждат разбиранията за законност, в дисертацията е предложен типологичен модел за разглеждане на психологическите и художествени аспекти на правното

съзнание по отношение на определени ключови творби от историята на съвременното изкуство.

Творбата на Лукас от 2007 г. за законна промяна на името си е разгледана, като реално правно измерение и в това отношение се различава от ритуалните и символични жестове на Ив Клайн и Робърт Морис.

Разгледана е творбата на британската художничка Кери Ъънг от 2005 г. създава своята работа „Declared void“ (Обявено за нищожно), в която фокуса е конституцията на САЩ.

В тази глава е разгледана акцията с произтичащ правен казус на датската арт група Superflex с така наречения „Корупционен договор“.

Интересен е казусът за авторското право на белгийският художник Вим Делвоа, който създава своята творба „Тим“, която поставя същевременно и проблема и за моралните ценности и нарушаването на човешките права.

Изключително любопитен е казусът с „отказването от авторство като правен и психологически въпрос“, някои парадоксални тенденции на съпротива в правното съзнание и правното поведение на световно известни съвременни художници като Герхарт Рихтер, и Кади Ноланд.

Третата глава на дисертацията изследва новите психологически роли на авторството във все по-разширените и изменени представи за интелектуална собственост в областта на съвременното изкуство. Очертаването на границите на правото на собственост в изкуството изисква позоваване на някакъв вид философия и психология на субекта, която да управлява определянето на това, което не е защитено. Авторското право е както правна, така и културна категория, която поддържа индивидуализацията на идеите и претенциите за собственост по отношение на автора в определена историческа и социална позиция, която позволява да се генерира обмен на „нематериална собственост“ със специфични параметри и граници.

В тази глава са коментирани идеите на Колхас относно съвременните форми на авторство, обхващащи колективната дифузна работа на споделена

грамотност и умения, при които отделните авторски идентичности се умножават от управленската структура на дизайнерското арт студио.

Разгледана е уникалната художествена практика на съвременната колумбийска художничка Гала Порас-Ким, която по забележителен начин успява да активира многопластови правни, исторически и психологически ситуации, убеждавайки музеите да се заемат с нейните задълбочени разследвания на теми като опазване на културни ценности.

В трета глава на дисертационният труд е представен проекта на художника Петер Цанев, TRANSTEMPORAL ART, който чрез регистрирането на търговската марка като патентовано име и законова форма на собственост забранява всякаква възможност за използването на тази категория в съвременния свят на изкуството. Той бе представен като конкурсен проект за участие във Венецианското биенале. Основната провокация заложена в него засягаше преди всичко правните основания и въпроси, които то успява да повдигне по отношение на трансформирането на дадена художествената категория в правна собственост. Поляризираната реакция при представянето му пред комисията, назначена от Министерството на културата, постави редица въпроси, като непознаване и неразбиране на материята и този тип култура, а от там, липсата на адекватна оценка на такъв тип проекти.

Авторефератът е оформен според изискванията и съответства на дисертационния труд. Представените публикации отразяват тематичната насоченост на дисертационното изследване и като количествена измеримост покриват процедурните законови изисквания.

Изследването на тема: „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО В СЪВРЕМЕННОТО ИЗКУСТВО“ е оригинален авторски труд, темата е дисертабилна, актуална и безспорно значима. Докторантът притежава необходимите теоретични познания за извършване на детайлен анализ върху изследваната проблематика. Методическата система е ефективно

подбрана, с което Василка Миткова Цанева постига поставените си цели в теоретичната част на изследването. Направени са обобщаващи изводи в края на дисертационния труд, както и към всяка глава са изведени съответните такива. Текстът е издържан изключително добре в стилово и техническо отношение.

Дисертационният труд отговаря на изискванията за ЗРАСРБ.

4. Научни приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд „ПСИХОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО В СЪВРЕМЕННОТО ИЗКУСТВО” е оригинално и многопластово мащабно изследване със значима научна стойност и единствено за сега като теоретична разработка за България, което анализира взаимодействията между съвременното изкуство и правото в контекста на различни психологически категории. Дисертацията прави опит да свърже паралелната теоретична реалност на две много различни области като историята на изкуството и философската критика на изкуството с правния анализ, търсейки тяхната пресечна точка в идеи и подходи, инспирирани от развитието на съвременната психология на изкуството.

Мога да определя следните научни приноси на докторанта.

- В рамките на това мащабно проучване са изследвани специфичните гледни точки на най-значимите и влиятелни автори в международен план, като Джоан Ки, Марта Бускирк, Дейвид Джозлит, Ерленд Лавик и др. , занимаващи се със тази хибридна материя, като право и съвременно изкуство. Проучени и систематизирани са литературните източници, които отразяват състоянието на проблема за авторското право в развитието на съвременното изкуство

- Този авторски труд загатва за различното третиране на един и същ проблем в Америка и Европа, а може би и нуждата от създаване на обща платформа или унифицирана законова рамка за решаване на специфичните правни казуси в областта на съвременното изкуство.
- Изследвани са изключително широк спектър от правни казуси, занимаващи се със спорните гранични територии, свързани със спецификата на съвременното изкуство, обвързани с правните норми, търсейки тяхната пресечна точка в идеи и подходи, инспирирани от развитието на съвременната психология на изкуството.
- За пръв път се разглеждат в дълбочина аспектите на правната система, като „авторско право”, „неимуществено морално право” различните казуси, като „прекратяване на авторско право”, „дефиниране на изкуство”, „що е произведение на изкуството”, „авторски патент”, „културна ценност” и др.
- Авторката прави подробен анализ на специфичен случай от нашата художествена практика, свързан с казуса „авторски патент”, който показва и доказва неразбирането на актуалността и сложността на проблема на голяма част от теоретиците на съвременното изкуство в България.
- Това изследване дава изключителният шанс за пръв път да се обърне специално внимание на тази материя, незаслужено negliжирана еднакво от художници и теоретици на изкуството и да се направи опит да се внедри, като теоретична постановка в програмите по история на изкуството във висшите специализирани училища.

4. Заключение

Имайки предвид качествата и достойнствата на дисертационния труд и уникалността на темата и отчитайки добрата постановка на проблема и успешната реализация на поставената цел, проявената способност за провеждане на научно изследване, на базата на доброто образование,

богатият юридически опит и задълбоченото познаване на материята, давам своята категорична положителна оценка и предлагам да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, научна специалност „Психология на изкуството, художествено образование и общообразователни дисциплини”

Изготвил рецензията:

/ проф. д-р Красимир Русев/

31.08 .2024 г.